

II spotkanie Zespołu Lokalnej Współpracy obszarów
Natura 2000 Lasy Puszczy nad Drawą PLB320016
i Uroczyska Puszczy Drawskiej PLH320046

Człopa, 15 lutego 2013 r.

Harmonizacja wymogów ochrony obszarów Natura 2000 z wymogami Prawa Wodnego

Monika Kotulak
Klub Przyrodników

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Ramowa Dyrektywa Wodna

- **"...woda nie jest produktem handlowym takim jak każdy inny, ale raczej dziedzicznym dobrem, które musi być chronione, bronić i traktowane jako takie..."**

(z preambuły Ramowej Dyrektywy Wodnej)

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej jest wynikiem wieloletnich prac Wspólnot Europejskich zmierzających do lepszej ochrony wód poprzez wprowadzenie wspólnej europejskiej polityki wodnej, opartej na przejrzystych, efektywnych i spójnych ramach legislacyjnych. Zobowiązuje państwa członkowskie do racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

Transponowana do prawa polskiego jako Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.

Cel: osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód do 2015 roku.

Cel wynika z wprowadzenia do polityki zasady zrównoważonego rozwoju i dotyczy:

- zaspokojenia zapotrzebowania na wodę ludności, rolnictwa i przemysłu,
- promowania zrównoważonego korzystania z wód,
- ochrony wód i ekosystemów znajdujących się w dobrym stanie ekologicznym,
- poprawy jakości wód i stanu ekosystemów zdegradowanych działalnością człowieka,
- zmniejszenia zanieczyszczenia wód podziemnych,
- zmniejszenia skutków powodzi i suszy.

Cel środowiskowy

jednolite części wód	cel	podstawa prawna
naturalne	ochrona, poprawa oraz przywracanie stanu jednolitych części wód powierzchniowych, tak aby osiągnąć dobry stan tych wód	PW, Art. 38d. 1.
sztuczne i silnie zmienione	ochrona tych wód oraz poprawa ich potencjału i stanu, tak aby osiągnąć dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny	PW, Art. 38d. 2.
podziemne	1) zapobieganie lub ograniczanie wprowadzania do nich zanieczyszczeń; 2) zapobieganie pogorszeniu oraz poprawa ich stanu; 3) ochrona i podejmowanie działań naprawczych, a także zapewnianie równowagi między poborem a zasilaniem tych wód, tak aby osiągnąć ich dobry stan.	PW, Art. 38e. 1.
obszary chronione	osiągnięcie norm i celów wynikających z przepisów szczególnych na podstawie których te obszary zostały utworzone, o ile nie zawierają one w tym zakresie odmiennych postanowień.	PW, Art. 38f. 1.

Obszar chroniony -> cel dla obszaru

Rzeka/jezioro/wody podziemne w obszarze Natura 2000:

dodatkowo celem jest doprowadzenie rzeki do stanu umożliwiającego „**właściwy stan ochrony**” **przedmiotów ochrony Natura 2000** (tj. chronionych w obszarze Natura 2000 siedlisk przyrodniczych i gatunków).

(jeżeli cele środowiskowe się nakładają, obowiązuje cel najbardziej rygorystyczny)

Cel środowiskowy

Zależy od:

- Kwalifikacji naturalna / silnie zmieniona
- Położenia w obszarach chronionych (w tym Natura 2000)
- Ew. „derogacji 4.5” Ustalenie celów mniej rygorystycznych

Termin osiągnięcia zależy od:

- Ew. „derogacji 4.4” dobry stan wód może zostać osiągnięty najpóźniej do 2021 lub 2027 roku

Realizacja przedsięwzięć sprzecznych z celem środowiskowym tylko gdy:

- „derogacja 4.7”
- nadrzędny interes społeczny/przewaga nad korzyściami dla środowiska i Społeczeństwa z osiągnięcia celu
- brak alternatyw (technicznie wykonalnych i nie nieproporcjonalnie kosztownych)

stan wód

- rozumiany ekologicznie
- na podstawie biologicznych elementów jakości (ryby, roślinność, bentos, plankton) wspomaganych przez elem. hydromorfologiczne i fizykochemiczne)
- Bardzo dobry / dobry / umiarkowany / słaby / zły

Naturalna część wód -> Dobry stan wód

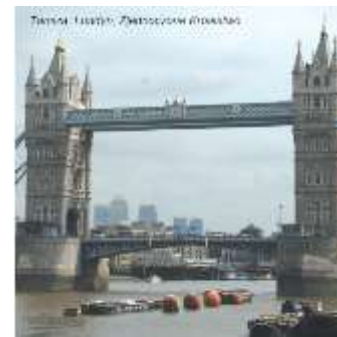
Rzeka/jezioro uznane za „naturalną część wód”:

Celem środowiskowym jest osiągnięcie tzw. dobrego stanu wód. Dobry stan rzeki, to taki stan, w którym **„wartości biologicznych elementów jakości [dla rzek: makrofity, ichtiofauna, bentos, fitoplankton] wskazują na niski poziom zakłóceń wynikający z działalności człowieka”**; dopuszczalne są „niewielkie odchylenia od wartości biologicznych wskaźników jakości występujących w warunkach niezakłóconych”. **Warunki hydromorfologiczne i fizykochemiczne muszą być takie, by to umożliwiły.** Czyli:

w składzie i obfitości **makrofitów i fitobentosu** zachodzą **najwyżej niewielkie odchylenia od warunków naturalnych**; fitobentos nie jest narażony na negatywny wpływ powłok (kożuchów) lub skupisk bakterii obecnych w wodzie na skutek działalności człowieka,

- mają miejsce co najwyżej niewielkie zmiany w składzie i liczebności taksonów bezkręgowców **bentosowych w porównaniu ze zbiorowiskami tych bezkręgowców specyficznymi dla danego typu wód**; mają miejsce co najwyżej niewielkie nie wielkie zmiany poziomu różnorodności taksonów bezkręgowców bentosowych w stosunku do warunków niezakłóconych; mają miejsce co najwyżej niewielkie zmiany stosunku taksonów bezkręgowców bentosowych wrażliwych na zakłócenia do taksonów bezkręgowców bentosowych niewrażliwych na zakłócenia,
- mają miejsce co najwyżej niewielkie zmiany w składzie i liczebności **fitoplanktonu w stosunku do zbiorowisk fitoplanktonu specyficznych dla danego typu wód**; zmiany w składzie i liczebności fitoplanktonu nie wskazują na przyspieszony wzrost glonów; jednak może wzrastać częstotliwość i intensywność zakwitów fitoplanktonu w stosunku do warunków niezakłóconych,
- mają miejsce co najwyżej niewielkie zmiany w składzie gatunkowym i liczebności ryb; struktura wiekowa populacji ryb może wskazywać na pewne zmiany wynikające z wpływu działalności człowieka na warunki fizykochemiczne lub hydromorfologiczne, specyficzne dla danego typu wód; mogą też zachodzić pewne zaburzenia reprodukcji lub rozwoju określonych gatunków ryb mogące powodować zanik niektórych klas wiekowych ryb,
- **reżim hydrologiczny (zmiennność przepływów, zasilanie wodami podziemnymi), warunki hydromorfologiczne (zmiennność głębokości i szerokości, struktura i skład podłoża, struktura strefy nadbrzeżnej) oraz ciągłość cieku są takie, że umożliwiają powyższe,**
- **poziomy zasolenia, temperatura, bilans tlenu, pH i zdolność neutralizacji kwasów, a także stężenia substancji biogennych nie wykraczają poza wartości progowe,**
- **stężenia substancji szczególnie groźnych dla środowiska wodnego nie wykraczają poza wartości progowe.**

Silnie zmieniona część wód ->dobry potencjał

Rzeka/jezioro uznana za „silnie zmienioną część wód”: Celem środowiskowym jest **osiągnięcie tzw. dobrego potencjału ekologicznego i dobrego stanu chemicznego wód**.

- „Maksymalny potencjał ekologiczny” - czyli maksymalnie dobry stan elementów biologicznych, jaki byłby możliwy do osiągnięcia przy założeniu utrzymania przekształceń rzeki w zakresie niezbędnym do realizacji celów tych przekształceń (np. rolnictwo, ochrona przeciwpowodziowa, żegluga).
- „Dobry potencjał ekologiczny” to stan, w którym mają miejsce „nieznaczne odchylenia” od tak określonego „maksymalnego potencjału”. Element dobrego potencjału: przywrócenie ciągłości ekologicznej

Dobry potencjał ekologiczny ustala się odrębnie dla każdej „silnie zmienionej części wód”.

- Dobry stan chemiczny to stan, w którym:
 - poziomy zasolenia, temperatura, bilans tlenu, pH i zdolność neutralizacji kwasów, a także stężenia substancji biogennych nie wykraczają poza wartości progowe; stężenia substancji szczególnie groźnych dla środowiska wodnego nie wykraczają poza wartości progowe.

Wody podziemne – dobry stan

- Poziom wód podziemnych jest taki, że zapewnia nieprzekraczanie dostępnych zasobów wód podziemnych przy długoterminowej średniorocznej wartości poboru wód. Zgodnie z powyższym, poziom wód podziemnych nie podlega zmianom antropogenicznym, które mogłyby spowodować:
 - niespełnienie celów środowiskowych, określonych na mocy art. 4 przez powiązane z nim wody powierzchniowe,
 - wszelkie znaczne obniżenie stanu tych wód,
 - wszelkie znaczne szkody w ekosystemach lądowych bezpośrednio uzależnionych od części wód podziemnych.
- Nie ma antropogenicznych zmian przepływów wód podziemnych, w szczególności napływów wód słonych.
- Stężenia zanieczyszczeń nie wykazują efektów zasolenia lub innych oddziaływań i nie przekraczają norm jakości; nie oddziałują negatywnie na wody powierzchniowe lub powiązane ekosystemy
- Zmiany w przewodności elektrycznej nie wskazują na zasolenia lub inne napływy do części wód podziemnych

Zapisy dla rzek w obszarach Natura 2000 w planie gospodarowania wodami

naturalne	silnie zmienione
Drawa (składająca się z 9 JCW) Korytnica Słopica (Człopica) Moczel Mierzęcka Struga Pokrętna Szczuczna Kanał Szczurzarz Cieszynka Płociczna Dopływ z jez. Dominikowo Płociczna Bukówka Trzcianka Głęboka Bagnica Dopływ z jez. piaseczno Dopływ z jeziora Wołogosz duża Sitna Sucha	Ina od źródeł do Stobnicy - silnie zmieniona: regulacja spadku, ujęcie wody dla celów przem., ujęcie wody dla celów ppoż., element urbanistyczny, historyczny, budowla wykorzystywana komunikacyjnie), gospodarka stawowa, magazynowanie wody dla celów energetycznych Słopica naturalna ale jest ryzyko nieosiągnięcia celu – der 4.7. popiętrzenie jez. Królewskiego w latach 2010-2011 Małą Ina od źródeł do dopływu spod Pomietowa – silnie zmieniona magazynowanie wody dla celów energetycznych; ryzyko; 4(4)2; Obecne wykorzystanie zasobów wód w JCW generuje istotny wpływ na jej stan (zmiany hydromorfologiczne), uniemożliwiają osiągnięcie celów środowiskowych we wskazanym okresie czasu ze względu na dysproporcjonalne koszty ewentualnych działań naprawczych podejmowanych dla poprawy tego stanu.

Zapisy dla jezior w obszarach Natura 2000 w planie gospodarowania wodami

Naturalne	Naturalne, z ryzykiem nie osiągnięcia celu
Trzebuń Kosino Starzyce Bierzwnik Lipie Ostrowica Lubiewo Wołogoszcz Smolary Przytoczno Radęcino Piaseczno Szczurzarz Płociczno Marta Szerokie Tuczno Lubiatowo	Rudno der. 4(4)3 Dubie der. 4(4)3 Załom der. 4(4)3 Sitno der. 4(4)3 Korytnica der. 4(4)3 Ostrowite der. 4(4)3 Osiek wraz z J.Ogardzka der. 4(4)3 Bukowo, der. 4(4)3 Chłopowo, der. 4(4)3 6 lat jest okresem zbyt krótkim, aby mogła nastąpić poprawa stanu wód, nawet przy założeniu całkowitej eliminacji presji w jeziorach zanieczyszczenia kumulują się ,głównie w osadach dennych, które w j. eutroficznym są magazynem biogenów oddawanych do jezior jeszcze przez b. wiele lat po zaprzestaniu dopuszczania zanieczyszczenia

Wymagania przedmiotów ochrony

- **Gągoł**

- Naturalne koryto rzeki;
- utrzymanie okresowych zalewów wiosennych;
- chronić śródlęsne i przyleśne zbiorniki oraz cieki wodne przed osuszeniem;
- uregulować zasady gospodarki rybackiej na obszarach koncentracji ptaków wodnych;

(Zalecenia GDOŚ)

Wymagania przedmiotów ochrony

- **Zimorodek**

- Naturalne koryto rzeki;
- wprowadzić zakaz usuwania drzew powalonych do wody na odcinkach rzek obfitujących w zimorodki. Drzewa takie stanowią miejsca żerowania, odpoczynku i schronienia dla tego gatunku;
- wprowadzić korekty profilu skarp, które uległy erozji, wcześniej zasiedlanych przez zimorodka.

Wymagania przedmiotów ochrony

- **Głowacz białopłetwy**

- ciągłość ekologiczna na długich odcinkach,
- naturalne żwirowe, nie przekształcone dno,
- rzeki płynącej z dość silnym prądem
- stan ekologiczny wody (klasa jakości wody) I-III.

Wymagania przedmiotów ochrony

- **Skójka gruboskorupowa (małż)**
- Koryto rzeki naturalne (brak widocznych cech regulacji itp.);
- Klasa czystości wody I, II i III - nie toleruje zanieczyszczenia azotanami i źle toleruje zamulenie

Wymagania przedmiotów ochrony

- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe
 - naturalny reżim przepływów wód rzecznych, w szczególności regularne występowanie okresowych wylewów, pomiędzy którymi dochodzi do przesuszenia podłoża;
 - naturalne ukształtowanie powierzchni podłoża na terenach zalewowych;
 - brak przeszkód w dostępie wód powodziowych do płatów siedliska;

(Natura 2000 a gospodarka wodna, Kowalczyk, Stańko)

Wymagania przedmiotów ochrony

- 3160 Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne
 - ograniczony do minimum dopływ biogenów,
 - brak użytkowania rybackiego i wędkarskiego,
 - oligotroficzny charakter zlewni.

Wymagania przedmiotów ochrony

- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk
 - Brak sieci rowów i kanałów melioracyjnych oraz innych elementów infrastruktury melioracyjnej odwadniających torfowisko bądź infrastruktura melioracyjna w wystarczającym stopniu „zneutralizowana” na skutek podjętych działań ochronnych
 - stabilny i wysoki poziom wód gruntowych,
 - niezakłócone stosunki wodne polegające zarówno na przyspieszeniu odpływu jak też jego hamowaniu,

Fot. A. Koczur

Źródło:

http://www.gios.gov.pl/siedliska/pdf/przewodnik_metodyczny_7230.pdf

Drawa jako korytarz ekologiczny

- Zlewnia Drawy w Ekologicznym Systemie Obszarów Chronionych jest zaliczona do obszarów węzłowych o znaczeniu międzynarodowym.
- Ważny łącznik pomiędzy Drawskim Parkiem Krajobrazowym a Drawieńskim Parkiem Narodowym
- *„Rzeka Drawa i jej dopływy tworzące sieć połączeń w obrębie wspólnej zlewni powinny być specjalnie przysposobione do pełnienia roli korytarza ekologicznego”.*

Rzeka Drawa – ważny korytarz ekologiczny Pojezierza Zachodniego J. Jasnowska, et al.

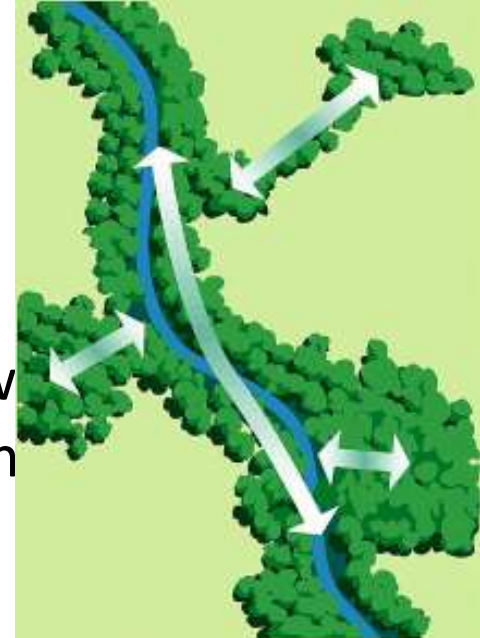
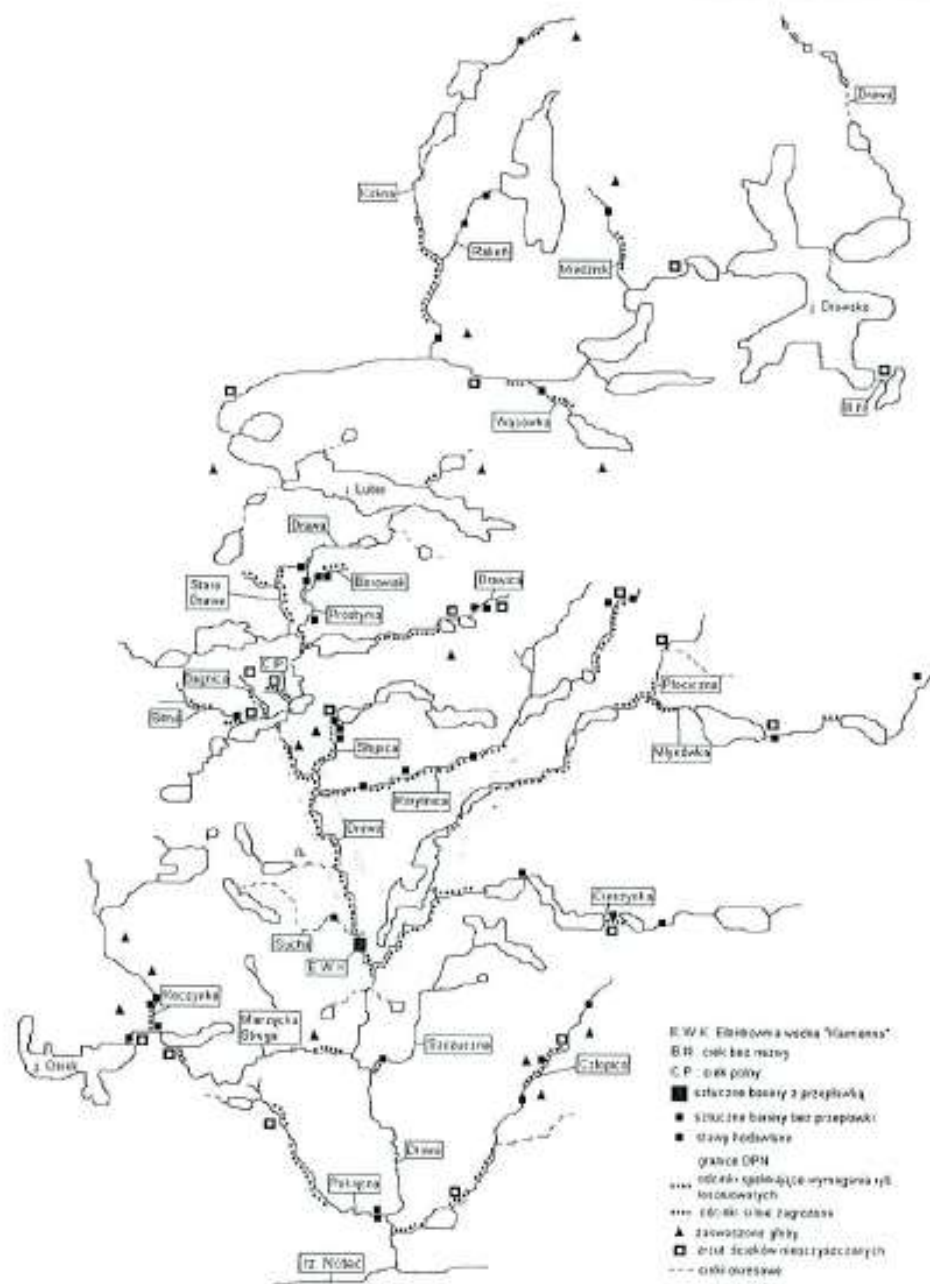

Tabela 1. Liczba utrudnień w migracji ryb oraz punktów zrzutu nieoczyszczonych ścieków w zlewni Drawy. W tabeli wyszczególniono ciekę posiadające w swoim biegu zagrożenia antropogeniczne. A – sztuczne bariery z przepławką, B – sztuczne bariery bez przepławki, C – zrzut nieoczyszczonych ścieków, D – stawy hodowlane, D₁ – stawy hodowlane usytuowane obok okryta rzeki, D₂ – stawy hodowlane usytuowane szeregowo w korycie rzeki. Tłustym drukiem oznaczono ciekę posiadające w swoim biegu odcinki spełniające wymagania ryb lososiowatych.

Table 1. Number of barriers to fish migration and sites of discharge of sewage in the Drawa basin. A – artificial barriers with the fish ladder, B – artificial barriers without fish ladders, C – site of sewage discharge, D – ponds, D₁ – ponds located next to the rivers, D₂ – ponds located in the riverbed. Sections meeting the requirements of salmonids are marked with bold.

Odcinek rzeki	Nazwa ciek	A	B	C	D		Ogółem
					D ₁	D ₂	
	Drawa	1	1	3			5
<i>Prawostronne dopływy</i>							
Górny	Miedźnik		1				1
	Rakoń		2				2
	Kokna		2				2
Środkowy	Ciek polny			1			1
	Bagnica			2			2
	Sitna		1				1
	Sucha		1			1	2
Dolny	Mierzęcka Struga		1	2	1		4
	Koczyńska		1		1		2
	Pokrętna		1	1	1		3
	<i>Ogółem prawostronne</i>		10	6	3	1	20
<i>Lewostronne dopływy</i>							
Górny	Ciek bez nazwy			1			1
	Wąsówka		1				1
Środkowy	Prostynia		1		1		2
	Borowiak		1			1	2
	Drawica		1	2	1		4
	Słopica		1	2	4		7
	Korytnica		3	1	2		6
Dolny	Płociczna			1			1
	Młynówka		1	1			2
	Cieszynka		2	1	1		4
	Szczuczna		1				1
	Człopica		2	2	1		5
	<i>Ogółem lewostronne</i>		14	11	10	1	36
	<i>Ogółem cała zlewnia</i>	1	25	20	13	2	61

Drawa jako
korytarz
ekologiczny

Rysunek 1. Główne zagrożenia antropogeniczne zlewni Drawy
 Figure 1. Main anthropogenic threat in the Drawa drainage

E.W.K. Elektrownia wodna "Kamienna"

B.N. ciek bez nazwy

C.P. ciek polny

■ sztuczne bariery z przepławką

■ sztuczne bariery bez przepławki

■ sławy hodowlane

granice DPN

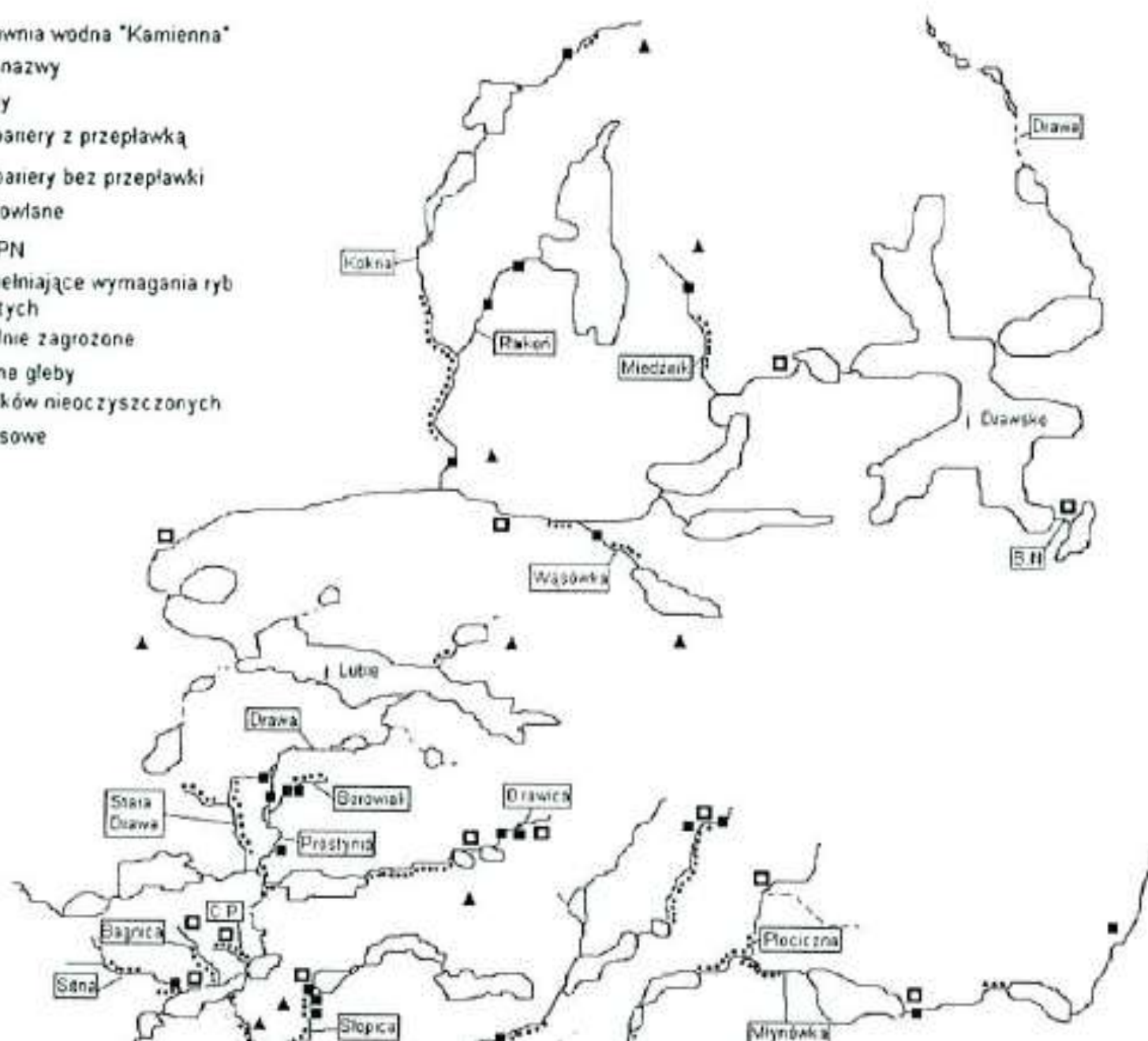
.... odcinki spełniające wymagania ryb lososiowatych

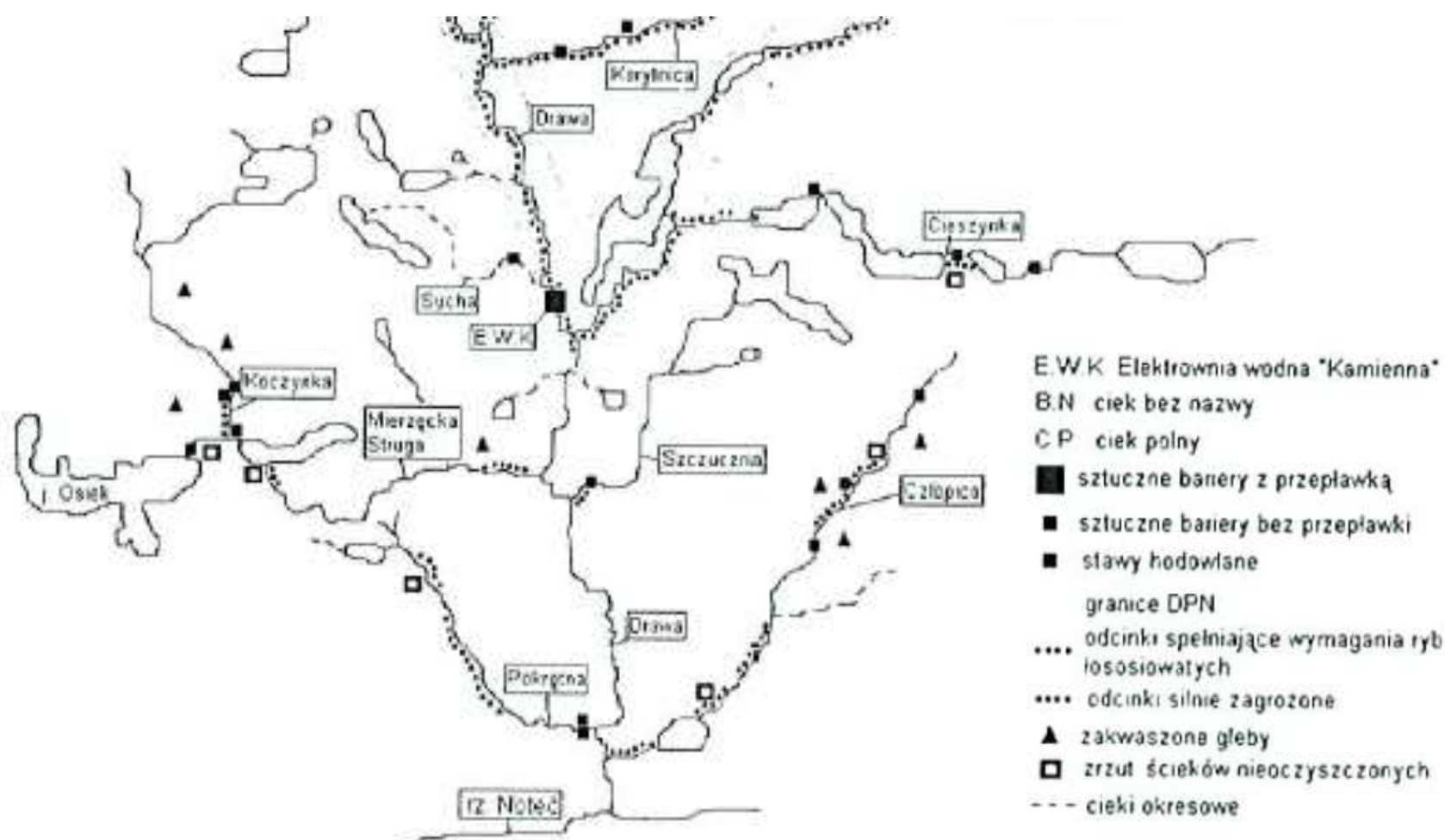
.... odcinki silnie zagrożone

▲ zakwaszona gleby

□ zrzut ścieków nieoczyszczonych

--- cieki okresowe

Rysunek 1. Główne zagrożenia antropogeniczne zlewni Drawy
Figure 1. Main anthropogenic threat in the Drawa drainage

Rzeki istotne dla zachowania ciągłości morfologicznej w kontekście osiągnięcia dobrego stanu / potencjału wód w Polsce

Drawa (prawy dopływ Noteci) od ujścia do Noteci do ujścia Korytnicy (km 0,0-48,5) – wymagana ciągłość liniowa dla jesiotra; od ujścia Korytnicy do północnej granicy Drawieńskiego Parku Narodowego (km 48,5-66,0) – wymagana ciągłość liniowa dla łososa.

Uzasadnienie: dolne odcinki rzeki były miejscem rozrodu jesiotra, tu notowano tarliska łososa, troci i certy. Rzeką stanowi trasę spływu węgorza. Nadal dolny odcinek tej rzeki może być przydatny do rozrodu jesiotra. Jakość środowiska wodnego Drawy oraz względna drożność tej rzeki predestynują ją także jako współczesne dogodne miejsce rozrodu łososa, troci i certy. Istnieją informacje o wycieraniu się certy w Drawie i jej dopływie Płociczna. Zaobserwowano też obecność gniazd łososi i nieliczne osobniki troci. Po udrożnieniu zapory Elektrowni Kamienna, powierzchnia tarlisk dla łososi i troci w zlewni Drawy powiększy się do 7 ha tarlisk i 60 ha miejsc odrostowych.

Płociczna (lewy dopływ Drawy) od ujścia do Drawy do jeziora Ostrowiec (km 0,0-13,0) – wymagana ciągłość liniowa dla łososa.

Uzasadnienie: tarliska dla diadromicznych łososiowatych i certy, szlak spływania węgorzy.

Korytnica (lewy dopływ Drawy) od ujścia do Drawy do jeziora Korytnica (km 0,0-13,3) – wymagana ciągłość liniowa dla łososa.

Uzasadnienie: tarliska dla diadromicznych łososiowatych oraz pstrągów i lipieni z Drawy, szlak spływania węgorzy.

Ocena potrzeb i priorytetów udrożnienia ciągłości morfologicznej rzek w kontekście osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód w Polsce. J. Błachuta, J. Rosa, W. Wiśniewolski, J. Zgrabczyk, KZGW, Warszawa 2010

problemy

- Sztuczne przegrody (26 przegród)
- Intensywne nawożenie gleb, wylewanie ciekłych odchodów zwierzęcych, zrzuty ścieków (20 punktów zrzutu)
- Stawy hodowlane (15 stawów)
- Zanęty wędkarskie (40 ton rocznie w zlewniach środkowej i dolnej Drawy)

Za „zagrożenia antropogeniczne wód zlewni Drawy” J.Domagała, R. Czerniawski, M. Pilecka-Rapacz

Dziękuję za uwagę!

- **Literatura:**

- J. Domagała, R. Czerniawski, M. Pilecka – Rapacz, Zagrożenia antropogeniczne wód zlewni Drawy; Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich Nr 9/2010, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s.157-168
- R. Czerniawski, J. Domagała, M. Pilecka – Rapacz, Charakterystyka środowiska wodnego zlewni Środkowej i Dolnej Drawy w sezonie wegetacyjnym, Środowisko –Pomorskie Towarzystwo Naukowe Ochrony Środowiska,
- R. Czerniawski, J. Domagała, M. Pilecka – Rapacz, Analiza wielkości presji wędkarskiej oraz poziomu wprowadzanych biogenów w zanętach w wodach zlewni środkowej i dolnej Drawy, Roczniki Naukowe PZW, 2010, t. 23, s.119-130
- J. Jasnowska, S. Friedrich, W. Kowalski, S. Markowski, Rzeki Drawa - ważny korytarz ekologiczny Pomorza zachodniego. Ochrona przyrody (1999) 56,
- Ocena potrzeb i priorytetów udroźnienia ciągłości morfologicznej rzek w kontekście osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód w Polsce. J. Błachuta, J. Rosa, W. Wiśniewolski, J. Zgrabczyk, KZGW, Warszawa 2010
- **monika.kotulak@kp.org.pl**

